

Våre barn –
vårt håp –
vår stemme!

Min mánát – min doaivva – min jietna!
Mijjen maanah – mijjen háhkoe – mijjen
giele!
Mijá máná - mijá doajvvo - mijá jiedna!

Sametingsrådet's melding om samiske
barnehager
14 04 2005

1 Innledning	3
2 Bakgrunn og formål med meldingen	3
2.1 Sametingets barnehagepolitikk	3
2.2 Lovgrunnlag	3
2.3 Konvensjoner	4
2.4 Sametingets kommune- og barnehagebesøk	5
3 Samiske barns oppvekstvilkår	5
3.1 Barn i barnehage	6
3.2 Barn uten barnehageplass – ulike oppvekstvilkår	7
3.3 Barn som behøver individuelt tilpasset tilbud	8
3.4 Overgang barnehage – skole	8
3.5 Kultur	8
3.5.1 Mangfoldet i kulturen	9
4 Barnehager	9
4.1 Samiske barnehage	9
4.2 Innhold	10
4.3 Språk	11
4.4 Oversikt over samiske barnehager 2001 og 2004	11
5 Mål for barnehagene	13
5.1 Ulike utfordringer	14
5.2 Funn fra kommunebesøk	14
5.2.1 Språkstimulering – et privat ansvar?	14
5.2.2 Kommuneøkonomi	15
5.2.3 Fordeling av særskilt tilskudd til samiske barnehager	16
5.2.4 Ytre markører	16
5.2.5 Regelverk som hindring i formidling av samisk kultur	17
6 Metoder	17
6.1 Læring gjennom aktiv deltakelse	17
6.2 Språkopplæring	17
7 Kompetanse	19
7.1 Personalet	20
7.2 Behov	20
8 Læremidler	21
9 Sametingets arbeids- og satsingsområder	21
9.1 Nettverksbygging	21
9.2 Barnehagekonferanser	22
9.3 Barnehagetidsskrift	22
9.4 Sámi oahpponeahhta/Samisk læringsnett	22
9.5 Veiledning	22
9.6 Samarbeid	23
10 Utfordringer	23
11 Tiltak	24
11.1 Sametingets politikk	24
11.2 Tilskuddsordninger	24
11.3 Forskning	25
11.4 Informasjon og veiledning	25
11.5 Stipend	25
11.6 Prioriterte tiltak	26
12 Økonomiske og administrative konsekvenser	26
Litteraturliste	27

INNLEDNING

Denne meldingen har som målsetting å bidra til refleksjon og dialog om hvordan oppnå politiske mål for forbedret oppvekstvilkår gjennom barnehagetilbud. Sametinget vil bidra til at samiske barns barnehagetilbud er kvalitativt godt og at det er tilstrekkelig mange samiske barnehager. Sametinget vil også påse at rekruttering av pedagogisk personell intensiveres slik at de innehar kompetanse i samisk språk og ei kultursensitiv¹ holdning. Dette er viktig for både tilegnelse av og utvikling av samisk språk og kulturkunnskap hos barn og som igjen fører til en trygg og styrket identitet. Barnehagene driver også kulturformidling til det øvrige samfunnet gjennom sitt arbeid. Dette bør utnyttes for å skape en bedre kulturforståelse hos det øvrige samfunnet, noe som igjen kan gjøre at våre barn møter større aksept og toleranse fra storsamfunnet.

Grunnlaget for denne meldingen er lov om barnehager, Sametingsplanen 2002-2005, Sametingets strategiske plan for samiske barnehager 2002-2005 og de erfaringer som Sametingsrådet har høstet i sitt arbeid i forhold til barnehager i årene 2002 – 2004. Sametingets mål er en framdrift for samiske barnehager hvor utvikling av samisk språk og kultur står sentralt.

2. BAKGRUNN OG FORMÅL MED MELDINGEN

2.1 Sametingets barnehagepolitikk

Sametinget følger til enhver tid gjeldende lover og målsettinger for barnehager fastsatt av Stortinget.

Sametinget har gjennom mange år arbeidet for å inkorporere samisk kultur i barnehager og skoler. Sametinget uttrykker i Sametingsplanen 2002-2005 at barnehager i dagens samfunn har ansvar for kulturformidling. Det er Sametinget i plenum og Sametingsrådet som vedtar rammer og regler for arbeid på barnehageområdet ut fra ressursene som tildeles over statsbudsjettet hvert år.

2.2 Lovgrunnlag

Grunnlovens § 110a sier at ”Det påligger Statens Myndigheter at legge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og utvikle sit Sprog, sin kultur og sit Samfundsliv ”

Sameloven, kap. 3 om samisk språk, regulerer bruk av samisk språk i offentlig virksomhet i forvaltningsområdet for samisk språk. I dag er det 6 kommuner som hører under denne ordningen, se punkt 3.5.1. Flere kommuner vil etter hvert bli innlemmet i ordningen.

---

¹ man er undersøkende og nysgjerrig både innad i sin egen, men også på andres kulturer uten at man vurderer og rangerer de ut fra egne normer. Man prøver å forstå kulturer på kulturens egne premisser. Dunfjeld, G. (2004), I Tronvoll, I.M, Moe,A. og Henriksen J.E. (red.).

Barneloven slår fast at det er foreldre som har ansvaret for barnets oppvekst. De skal gi barnet forsvarlig oppdragelse og omsorg, og har rett og plikt til å ta avgjørelser på vegne av barnet.

Nåværende lov om barnehager sier at samiske barnehager i samiske distrikter skal bygge på samisk språk og kultur. Rammeplanen for barnehager har et eget kapittel som omhandler samisk språk og kultur, og som brukes av samiske barnehager.

Barnehageloven sier også at kommuner har ansvar for utbygging og drift av barnehager, og plikt til å sørge for at det finnes tilstrekkelig antall barnehageplasser i kommunen. Kommunen og Fylkesmannen er barnehagemyndigheter etter barnehageloven. Det innebærer at det er kommunen som har tilsyns- og veiledningsansvar lokalt for både kommunale og private barnehager.

Etter gjeldende barnehagelov, forskrifter og rammeplan skal barnehagetilbudet tilpasses lokale forhold og behov, deriblant behovene til samiske barn.

Regjeringen har i høringsutkast til ny barnehagelov av 09.11.04 foreslått i § 2 at barnehagetilbudet til samiske barn skal bygge på samisk språk og kultur, og i § 8 at kommunen har ansvar for at barnehagetilbudet til samiske barn bygger på samisk språk og kultur.

2.3 Konvensjoner

FNs konvensjon om barns rettigheter (barnekonvensjonen), som Norge ratifiserte i 1991, sier i artikkel 29.1-c bl.a: *"partene er enige om at barnets utdanning skal ta sikte på å utvikle respekt for dets egen kulturelle identitet, språk og verdier"*. Artikkel 30 understreker at *"i land hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter eller urbefolkning, skal et barn som tilhører en slik minoritet eller urbefolkning, ikke nektes retten til sammen med andre medlemmer av sin gruppe å nyte godt av sin kultur, å bekjenne seg til og utøve sin religion eller til å bruke sitt eget språk"*. Også ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter av 1966 er sentrale i forhold til samiske rettigheter.

ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater som Norge ratifiserte i 1990, og FNs konvensjon av 1966 om sivile og politiske rettigheter, sier også at det skal treffes tiltak for å bevare og fremme utvikling og bruk av de opprinnelige språk for vedkommende folk. Dette innebærer at Norge har et ansvar for å iverksette ulike tiltak slik at samer kan bevare sitt språk, sin kultur og sitt levesett, og dette gjelder også for barnehagesektoren.

Sametingets oppgave er forvaltning av det særskilte tilskuddet til samiske barnehager. Med det følger ansvar for å tildele tilskudd, føre kontroll med, og oppfølging av tilskuddsmottaker. I den forbindelse gis det faglig veiledning til både enkeltbarnehager og kommuner.

2.4 Sametingets kommune- og barnehagebesøk

Sametingets visepresident har besøkt samiske barnehager og barnehager med samiske barn, barnehageeiere, og kommuner. Hensikten med disse besøkene har vært å gjøre seg kjent med barnehagene og få en oversikt over hvilke behov og utfordringer de står overfor. Det som går igjen, er hvordan en kan styrke barnehagenes og kommunenes arbeid med samisk språk- og kulturarbeid.

Sametinget har i perioden 2002 – 2004 besøkt samtlige kommuner i Norge hvor det er samiske barnehager. Visepresidenten har i den forbindelse besøkt en eller flere samiske barnehager i hver kommune. På møtene har også barnehagens ansatte, foreldre og eiere deltatt. Det har blitt gitt gjensidig informasjon på møtene og aktuelle problemstillinger har blitt drøftet. Visepresidentens besøksrunde vil også være bakgrunn for denne meldingen, og oppsummering av disse besøkene kommer inn under meldingens pkt. 5 Mål for barnehagene.

3. SAMISKE BARNES OPPVEKSTVILKÅR

De ytre vilkårene for samisk oppvekst og livsutfoldelse varierer fordi vi har til dels ulike samiske samfunn å forholde oss til. Det er derfor en utfordring å gjøre seg kjent med de ulike samiske samfunn enn de en selv bor i og er en del av. Langs kysten i Nord-Norge og sør i landet, er samer i mindretall og blir derfor lett usynlige som gruppe i lokalsamfunnet. Vilråene for å beholde språket når man bor utenfor områder hvor samisk språk står sterkt, er således vanskelige, selv om kulturen fortsatt kan være levende innad i familie, slekt og mellom samer generelt. De kulturelle uttrykkene endrer seg også, uansett samisk samfunn, fordi samer på lik linje med andre er blitt mer urbane. Kulturelle uttrykk er for de som er ukjente med samisk kultur, ofte usynlige. Derfor kreves det fra de voksnes side å se² den kulturen samiske barn vokser opp i. Dette gjelder spesielt de som står utenfor, men også de som har samisk kulturtilhørighet, ettersom man kan ha blinde flekker³. Det kan være en utfordring for foreldre å skape en trygg samisk identitet hos sine barn når storsamfunnet ikke ser det samiske samfunnet slik vi fra samisk side forventer, eller at miljøet rundt ikke støtter opp om den enkeltes tilhørighet i det samiske samfunnet.

---

² 1) å se med tre ulike blikk – dødt blikk, da ser man ingen samisk kultur (Jakob Meløe, 1979) ukyndig blikk, da ser man at her er det noe man ikke helt vet hva er, og viser nysgjerrighet gjennom spørsmål og kyndig blikk, da vet man hva man ser

³ blinde flekker – gjennom det kyndige blikk kan man miste informasjon fordi man ikke kjenner detaljer.

Tidligere var samiske barns oppvekst preget av hjemmets oppdragelse der man vokste opp blant slektninger, neebne (navnesøstre/-brødre), gudforeldre og senere også klassevoelpe (klassekamerater). Disse personene gjorde det mulig for foreldre å velge betydningsfulle modeller for sine barn. Gjennom valg av navn og faddere, og slektstilhørighet kunne de styre sosialiseringen og identitetsutviklingen på en indirekte måte.

De voksnes arbeid og aktiviteter var rammen for barns oppvekst og dermed var barn integrert i voksenverdenen. Ved fysisk nærhet til voksnes arbeid og voksne som modeller, var mulighetene til stede for en normativ oppdragelse.

I dag er mye av sosialiseringen og oppdragelsen flyttet over til institusjoner som barnehager og skoler, også i det samiske samfunnet. Disse institusjonene har sin opprinnelse og verdigrunnlag fra et annet samfunn. Derfor er oppbygging av samiske barnehager og skoler en utfordring, ikke bare i forhold til etablering, men også i utformingen av et samisk innhold. Mangel på pedagogisk personale med samisk språk- og kulturkompetanse har vanskeliggjort arbeidet. Dette gjelder fortsatt for de fleste samiske barnehager over hele landet.

3.1 Barn i barnehage

St.meld. nr. 30 (2004-2005) *Kultur for læring* understreker at ”barnehagen er et viktig grunnlag for livslang læring.” Samiske barn som ikke har tilgang til samiske barnehager, er vanligvis i norske barnehager på linje med andre barn. Norske barnehager legger ikke i sin hverdag opp til å stimulere barnas utvikling i samisk språk og kultur. Dette kan føre til forstyrrelse i barnets utvikling fordi oppholdet i barnehagen blir løsrevet fra hjemmets miljø. Dette skjer selv om norske barnehager også har muligheter til å søke Sametinget om midler til morsmålsopplæring i samisk dersom de synliggjør at barnehagen formidler samisk språk og kultur, og har ansatte som behersker samisk.

Samiske foreldre kan velge om de vil søke sine barn inn i samiske eller norske barnehager, dersom det finnes samisk barnehage der de bor. Dette følger både av foreldreretten, barnekonvensjonen og Unesco-konvensjonen mot diskriminering i undervisningen.

Den første samiske barnehagen i Norge ble etablert i Kautokeino i 1969. Samisk barnehagetilbud etterspørres mer og mer, spesielt i områder der foreldre har behov for hjelp og støtte til språklig stimulering og utvikling av en sosial kompetanse der barna får tilhørighet til sitt folk og styrking av sin samiske identitet.

De fleste samiske barnehager bruker samisk som hverdagspråk, og har aktiviteter som er knyttet til samisk kultur og samiske tradisjoner. Dette er i tråd med retningslinjer for lokal tilpasning av rammeplan for barnehager som de seks kommunene i språkforvaltningsområdet har utarbeidet. Mangel på materiale som egner seg til språklig og kulturell stimuli og mangel på samisk pedagogisk personell, skaper merarbeid og hindringer i arbeidet.

3.2 Barn uten barnehageplass - ulike oppvekstvilkår

Ikke alle samiske barn har tilgang på samisk barnhage. Barn som ikke går i samisk barnehage mangler en viktig språkstimuleringsarena som en samisk barnehage representerer. Dette gjelder spesielt i områder der foreldre ikke kan være gode språkstimulatorer ved at de ikke behersker samisk. Samisk språkstimulering i barnehagen kan gi utslag i valg av samisk som første- eller andrespråk ved skolestart.

Samiske barn og ungdom skal sikres gode og trygge oppvekst- og levekår. Det innebærer at alle skal ha likeverdige tilbud og muligheter jfr. ”Samisk oppvekst, om tilbud til samiske barn og ungdom” utgitt av Barne- og familiedepartementet i samarbeid med Sametinget i 2003.

Hva som er likeverdige tilbud og muligheter for samiske barn i forhold til hva norske barn og unge har, må synliggjøres i Sametingets politikk.

Samiske foreldre har ut fra behov opprettet foreldrenettverk. Det er fordi kampen for å få oppfylt rettigheter oppleves å bli privatisert, og hver enkelt familie må kjempe for å få tilrettelagt sosiale, kulturelle og språklige tiltak for barna både i barnehagen og i andre sammenhenger. Det er et signal om at det kan være vanskelig å få de lovfestede rettigheter samer har i områdene der de bor.

Barn og unge er fremtidens bærere, forvaltere og videreformidlere av samisk kultur. De vil ut fra foreldres valg, kontakt med slekta og andre voksne personer, få ulik tilknytning til det samiske samfunn og storsamfunnet for øvrig. Som selvstendige mennesker vil de derfor ha ulike forhold til samiske verdier, tradisjoner og normer. Foreldre trenger å få støtte både fra det offentlige og de omkringliggende miljøene med positive holdninger til det samiske. Dette vil støtte opp om barns opplevelse av samisk identitet.

Barn og unges verden er i dag annerledes enn foreldregenerasjonens. Sosialiseringarenaene konkurrerer med nasjonale og internasjonale medier. Det samiske språket får ofte for liten stimuli

i konkurransen med andre språk, derfor må samiskspråklige medietilbud utvikles og intensiveres og tilpasses dagens barn og unge.

3.3 Barn som behøver individuelt tilpasset tilbud

Samiske barn behøver som andre barn av og til individuelle tilpassede tilbud i barnehagen. Det som er hverdagen for de fleste samiske brukere er at ved søknad om hjelp, møter de et norsk hjelpeapparat med en norsk tenkemåte. I slike situasjoner er man som minoritet mer sårbar enn andre. Derfor er det viktig at barnehagens ansatte har god spesialpedagogisk kompetanse, og at de er seg bevisst den kulturelle konteksten barnet befinner seg i, selv om barnet og foreldrene snakker norsk. Undersøkelse⁴ har vist at de sakkyndige ikke tar innover seg at den samiske verdenen er annerledes enn den norske. Det kan skape mistillit og mangel på respekt hos foreldre/foresatte ovenfor hjelpeapparatet. Dette kan igjen går utover barnet som behøver hjelp til å få et tilbud som er likeverdig med det som norske barn har. For å imøtegå barns behov, bør det norske hjelpeapparatet bli mer bevisst sin posisjon og tenke flerkulturelt. Det er behov for at flere samer utdannes for å imøtekomme behovet for spesialisering.

3.4 Overgang barnehage - skole

Læreplanverket for grunnskolen og rammeplanen fremhever begge betydningen av et formalisert samarbeid mellom barnehage og skole for å sikre barn en god overgang. Barna bør få god språkstimulering i samiske barnehager slik at de kan mestre samisk som førstespråk eller andrespråk. For at språket skal videreutvikles, ettersom barnet vokser til og går over i skolen, er noe av utfordringen i dag at skolen blir opprustet med tilstrekkelige samiskspråklige lærerressurser og læremateriell. Spesielt i områder utenfor forvaltningsområdet for samisk språk står barna i fare for at språkutviklingen stagnerer dersom de ikke får en smidig overgang fra barnehage til skole. Alle overganger i livet kan oppleves som kritiske. For å avhjelpe denne overgangen, bør en sikre at samisk språk og kultur utvikles på deres eget nivå også i grunnskolen.

3.5 Kultur

Kultur er et begrep uten objektive kriterier og kan forstås som de tanker, kunnskaper og ferdigheter mennesker har tilegnet seg som medlemmer av et samfunn. Det er et system av ideer, verdier, normer, koder og symboler som et menneske overtar fra den foregående generasjon, og som man forsøker å bringe videre – ofte noe forandret, til neste generasjon (Klausen 1992). Kultur er summen av de erfaringer og kunnskaper som vi mennesker erverver oss gjennom

---

⁴ Hjelp i kontekst v/G. Dunfjeld

sosialisering og ved å være medlemmer av et samfunn. Samfunnet som preger oss vil hele tiden være forskjellig ut fra hvor i landet vi bor og hvor lenge vi oppholder oss der i tid. Derfor vil det være forskjeller på hva vi lærer også innad i en og samme kultur.

3.5.1 Mangfoldet i kulturen

Samene har fra gammelt av hatt sine bosettingsområder som geografisk omfatter både det nordsamiske, lulesamiske og sørsamiske språkområdet. Disse samiske områdene eksisterer fortsatt selv om de er blitt geografisk innskrenket. I tillegg bor det samer i byer. Den samiske befolkningen i byene er sammensatt av personer fra ulike deler av landet og kan derfor ha ulik tilknytning til samisk språk og kultur. Samene bor spredt over hele landet. Flertallet av samene bor i de seks kommunene som blir kalt forvaltningsområdet for samisk språk, og de seks kommunene er Nesseby, Tana, Porsanger, Karasjok, Kautokeino og Kåfjord.

I dette området er samer betegnet som majoritet i forhold til nordmenn, men likevel er samfunnene i disse kommunene forskjellige. I noen av kommunene er samisk språk synlig og levende og anvendes både i private og offentlige sammenhenger, mens i andre kommuner er samisk språk et privat anliggende. Det offentlige tjenestetilbudet er mer tilrettelagt for samiske brukere i barnehager og skoler, helse- og sosiale tilbud samt andre tilbud i forvaltningsområdet for samisk språk.

Det er viktig at samiske barn må få muligheten til å lære om sin lokale kultur uansett hvor de bor i landet samtidig som de også må få innblikk i andres tradisjoner, verdier og normer.

4. BARNEHAGER

4.1. Samisk barnehage

De samiske barnehagenes formål er først og fremst å styrke og utvikle barnas samiske språk og kultur. I Rammeplan for barnehagen, s. 92 legger barne- og familiedepartementet følgende definisjon til grunn for hva en samisk barnehage er:

”En samisk barnehage er en barnehage der barna i barnehagen har samisk bakgrunn – er samer. Barnehagen har som formål å styrke barnas identitet som samer ved å fremme bruken av samisk språk og ved å formidle samisk kultur. Barnehagen ledes av samisk pedagogisk personale”.

I Norge finnes det i dag samiske barnehager i Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag, Hedmark og i Oslo. I tillegg finnes det samiske barn i norske barnehager ulike steder i hele landet der barn får tilbud om samisk språk og kulturoppføring. De fleste samiske barnehagene er organisert som kommunale barnehager, men det er også enkelte private samiske barnehager.

4.2. Innhold

De samiske barnehagene er opprettet for å gi barnehagen et samisk innhold. Barnehagens innhold er i stor grad bestemt i rammeplan for barnehager. De emnene som er beskrevet i rammeplanen er likevel ikke uttømmende, og må suppleres lokalt. Hver barnehage må tillegge temaarbeidet lokalt preg og vektlegge den lokale kulturen i formidlingen i barnehagen. Den viktigste oppgaven samiske barnehager har, er formidling av samiske verdier, samisk språk og kultur. Samisk kultur har usynlige, synlige og ytre markører som bl.a. språk, klestradisjoner, omgangsformer, matskikker, duodji (herunder kunst), joik og samisk musikk, navneskikker og næringer. Samisk kultur består også av immaterielle faktorer som verdinormer, tenkesett, samhørighetsfølelse og en felles historie og bakgrunn. Alt dette må barnehagen formidle til barna på en slik måte at barna får et positivt syn på det samiske og kan være stolte av sin samiske tilhørighet.

Rammeplanen forutsetter at barna får erfaring fra alle de fem fagområdene som er nevnt i planen.

De fem fagområdene er følgende:

1. Samfunn, religion og etikk
2. Språk, tekst og kommunikasjon
3. Estetiske fag
4. Natur, miljø og teknikk
5. Fysisk aktivitet og helse

I tillegg nevner rammeplanen sju hovedområder som samiske barnehager skal bygge sin virksomhet på. De sju hovedområdene er :

1. Styrke og utvikle samisk fellesskapsfølelse
2. Utvikle respekt for mangfoldet i samekulturen
3. Få kjennskap til egen lokalkultur og trekke det samiske nærmiljøet inn i barnehagen
4. Utvikle respekt for naturen og miljøet
5. Aktivt samarbeid med hjemmet
6. Likestilling mellom de to kjønn
7. Utvikle respekt for andre kulturer og levemåter

Mange samiske barnehager arbeider ut fra en åtte årstidskalender; vinter, vår-vinter, vår, vår-sommer, sommer, høst-sommer, høst, høst-vinter. Ved å bruke årstidskalenderen ved planlegging

kan man legge inn aktiviteter fra både de sju samiske hovedområdene og de fem fagområdene rammeplanen nevner.

4.3. Språk

Barnehagetilbudet til samiske barn er ulikt fra sted til sted. Det finnes samiske barnehager med samisk og/eller norsk som hovedspråk eller med både norsk og samisk som hovedspråk, men med fokus på samisk innhold. I tillegg er det samiske barn i norske barnehager med norsk som hovedspråk og som er bygget på norsk kultur.

En må ta utgangspunkt i barnets språklige situasjon når en setter opp målsettingen for bruk og styrking av samisk språk. I følge rammeplanen skal hvert enkelt barn få et barnehagetilbud som er tilpasset dets språksituasjon med tanke på at bruken av samisk språk styrkes.

For 2004 har Sametinget følgende oversikt over antall barn som går i barnehager som har fått tilskudd fra Sametinget;

Nordsamiske barn i barnehage:	913 barn
Lulesamiske barn i barnehage:	8 barn
Sørsamiske barn i barnehage:	<u>19 barn</u>
Sum	<u>940 barn</u>

Under punkt 6.2 Språkopplæring kommer det mer om språk.

4.4 OVERSIKT OVER SAMISKE BARNEHAGER 2001 OG 2004

	Antall barnehager 2001	Antall samiske barn 2001	Antall barnehager 2004	Antall samiske barn 2004
Kommune				
Kautokeino	10	143	8	143
Karasjok	5	149	5	163
Tana	6	116	6	134
Porsanger	9	217	9	203
Nesseby	1	38	1	7

Kåfjord	4	75	4	83
Tromsø	1	15	5	32
Alta	3	91	4	37
Lavangen	1	13	1	11
Vadsø	1	56	1	10
Engerdal	1	9	1	4
Skånland	1	18	1	21
Tysfjord	1	14	1	8
Oslo	1	12	1	15
Nordreisa			1	16
Snåsa			1	14

Norske barnehager som gir samisk opplæring :

Hattfjelldal * ⁵			1	2
Rennebu *			1	1
Målselv*			1	1
Grane*			1	3
Harstad*			4	6
Kvalsund*			1	4
Sør-Varanger*			4	20
Storfjord*			1	1
Saltdal*			1	1
Sum	45	966	65	940
Sum samisk tilskudd		2001 5.923.776 kr		20048.108.833 kr

Sonjatun barnehage i Nordreisa, Stubben barnehage i Vadsø, Gimle barnehage i Tromsø og Nyland barnehage i Alta er norske barnehager med en samisk avdeling.

Det har vært nedgang av barn i en del barnehager, men det totale antall barn er likevel stabilt pga at det er opprettet nye barnhager.

Sametinget har ikke evaluert om kontantstøtten har ført til nedgang i antall samiske barn i barnehager. Det kunne vært interessant å se nærmere på dette ved en egnet anledning.

Samiske barnehager har ingen lang tradisjon og historie.

---

⁵ Barnehager merket med stjerne er norske barnehager med samiske barn som får tildelt midler fra Sametinget til samiskopplæring.

Fra den første samiske barnehagen ble åpnet i 1969, er det i dag totalt 46 samiske barnehager i Norge. Av disse er 42 rene samiske barnehager, mens fire er egne samiske avdelinger i norske barnehager. Totalt i disse barnehagene er det ca 940 barn.

Noen samiske barn bor i områder hvor det ikke er grunnlag for egen samisk barnehage. Her går mange samiske barn i norske barnehager. Sametinget tildeler i 2005 midler i form av tilskudd til 19 norske barnehager hvor det er samiske barn. Dette er barnehager som vil styrke de samiske barnas språk. Tilskuddet skal bl.a. brukes til lønn for samiskspråklige ansatte.

Det samiske samfunnet har gjennomgått store endringer i løpet av forholdsvis kort tid.

Tilsynelatende ser det ut til at denne utviklingen har gått greit. Manglende forskning og statistisk materiale medfører imidlertid at vi har liten kunnskap om hvordan det har påvirket samiske barns oppvekstvilkår.

Sametinget forvalter særskilt tilskudd til samiske barnehager i Norge. Dette innebærer også at Sametinget har ansvar for å se til at de samiske barnehagene som mottar tilskudd har vedtekter i henhold til tildelingskriterier for tilskudd, og at barnehagene drives i samsvar med disse.

I 2004 tildelte Sametinget kr. 750.000,- som prosjektmidler til samiske barnehager. Det kom totalt inn søknader for kr. to millioner. Sametinget tildelte kr. 600.000,- til pedagogisk materiale/læremidler.

Økning av tilskuddet fra 2001 til 2004 er et resultat av både flere samiske barnehager og økt tildeling over statsbudsjettet. Sametinget økte satsen for tilskuddet i 2004.

5. MÅL FOR BARNEHAGENE

Samiske barn har krav på et barnehagetilbud som er likeverdig med det barnehagetilbudet øvrige norske barn får. Samiske barnehager har derfor en sentral funksjon i språkopplæringen og som kulturformidlere for å støtte opp om barns identitetsdannelse. Denne rollen må barnehager være seg bevisste og ta på alvor og utøve denne rollen på best mulig måte. Dette innebærer at når barnehagen er en læringsarena for samisk språk, må ulike språktiltak være sentrale og de vil variere noe fra sted til sted. De største utfordringene er der det samiske språket ikke er dagligspråk og hvor det er forholdsvis små språkmiljøer.

Sametinget igangsatte et femårig språkmotiveringsprosjekt ved Elgå Oppvekstsenter i Engerdal kommune i Hedmark i 2001. Dette prosjektet har hittil vist positive resultater. Barn med sørsamisk som førstespråk har økt i dette området. Dette tiltaket har hatt effekt, og viser at dersom man ønsker å styrke samisk språk i et område hvor språket er nesten borte, er det nødvendig med særskilte tiltak for å lykkes.

Læring i barnehage foregår kontinuerlig. Barna lærer når de samspiller med andre barn og med voksne i barnehagen. Barna lærer i lek og aktivitet og de lærer i hverdagssituasjoner. Barnehagen har også flere formelle lærings situasjoner som er knyttet til tema. Læring i barnehagen må være nært knyttet til omsorg og lek, og vil være en del av oppdragelsen. Den beste læringen skjer gjennom erfaring. Derfor er barnehagens arbeidsmåter sentrale. Barns læring har tradisjonelt foregått ved deltakelse i praktisk arbeid. Den beste læringen foregår når barn får være delaktige i arbeidet. Barnehagen må legge opp hverdagen slik at barn kan delta i det praktiske arbeidet, både for læringsutbytte, men også for å oppleve at de er en del av sammenhengen. Deres bidrag må ikke være ”på liksom”, men til nytte for fellesskapet.

Det er viktig at barnehagens ansatte har et reflektert forhold til påvirkning fra det moderne samfunnet. Barnehagens ansatte og foreldre bør drøfte de problemstillinger som oppstår i barnehagen på bakgrunn av ytre påvirkninger fra media og ellers fra storsamfunnet.

5.1 Ulike utfordringer

I Norge bor samer spredt i alle deler av landet. Språket brukes likevel i ulik og varierende grad avhengig av den lokale forhistorie. Mange barnehager opplever at samisk språk ikke har status i lokalmiljøet og heller ikke blant foreldre i barnehagen. Noen steder er heller ikke lokale myndigheter ubetinget positive til det samiske. Selv om det ikke kan sies at noen er direkte negative, merker barnehagen dette ved at saker blir trenert, og liten velvilje og unnfalighet til å følge opp. De utfordringer samiske barnehager har, er i denne meldingen sammenfattet på bakgrunn av de opplysninger og signaler Sametinget har tilegnet seg under besøkene i de samiske barnehagene.

5.2 Funn fra kommunebesøk

På bakgrunn av erfaringer fra Sametingsrådets barnehagebesøk, jf. punkt 2.4, omtales i det følgende en del problemstillinger som er felles for flere kommuner.

5.2.1 Språkstimulering – et privat ansvar ?

Med noen unntak er de samiske barnehagenes største utfordring å få barna til å bruke det samiske språket daglig, og spesielt som lekespråk. Utfordringene er knyttet til barnas eget språk og hjemmespråk, og samisktalende ansatte og deres språkkunnskaper. Den største utfordringer knytter seg til å få en stabil samiskspråklig kompetanse i barnehagene. Mangel på samisktalende ansatte i barnehagene medfører et svekket språktilbud til samiske barn. Det er i denne sammenheng viktig at det er flere enn en ansatt som behersker samisk. I noen barnehager er hele

personalet samisktalende. Dette gjelder de aller fleste barnehager i Kautokeino og Karasjok, enkelte i Porsanger og Tana, og samiske barnehager i Oslo, Tromsø og Alta. De fleste andre samiske barnehagene har som regel noen få ansatte som kan samisk, mens øvrige ansatte ikke behersker samisk muntlig. Dette medfører at de ansatte må snakke norsk store deler av arbeidsdagen. Dette hører barna, og de påvirkes slik at de får det inntrykket at samisk er noe man snakker i visse situasjoner, men ikke ellers. Å ha en samisktalende ansatt er bedre enn ingenting, men dette fører til stor slitasje på den ene eller de få ansatte som kan språket. De samiskspråklige ansatte føler et stort press på seg i språkopplæringsammenheng, og opplever at dette blir et personlig ansvar for den enkelte ansatte. De kjenner også at det er deres ansvar og bare opp til dem om samisk skal høres og brukes i barnehagen. Det er også kommet frem signaler om at barnehagens øvrige ansatte og ledelsen skyver dette fra seg, bevisst eller ubevisst, over til de samiskspråklige ansatte. Et problem som blir fremhevet er, når det bare er en som har ansvar for samisk i barnehagen, er at det blir veldig personavhengig. Hvis den personen som har ansvar for det samiske språktilbudet i barnehagen ikke er til stede, stopper hele opplegget opp. Ofte blir det ikke satt inn vikar for vedkommende. En grunn til dette kan være at det er problematisk å finne samisktalende personer som kan være vikar. Mange foreldre mener at de må påse at samisktilbudet opprettes, opprettholdes og videreføres. Dette føles som belastende og blir nærmest en tilleggsjobb når man har samiske barn i barnehagen.

Lekespråket i mange barnehager er norsk. Barna bruker samisk seg imellom når dette blir påpekt. Flere barnehager sier imidlertid at de ser resultater når de har jobbet bevisst over flere år. Det ser ut som om noen barnehager lykkes bedre med språkarbeidet enn andre.

Årsakene til dette kan være personalets og foreldrenes holdning til saken. I enkelte barnehager har man vært noe tilbakeholdende med å pålegge barna, ansatte og foreldre til å bruke samisk språk. Andre barnehager har gjort det klart for foreldre at de ikke klarer å opprettholde eller lære barna samisk språk hvis ikke foreldrene er med på dette og bruker språket aktivt med barna. Mange barnehager har diskutert språkspørsmålene og blitt enige om å pålegge ansatte å kun snakke samisk. Andre igjen har kommet til at de ikke vil gi slike pålegg. Hvilken avgjørelse den enkelt barnehage tar, er avhengig av hvor barnehagen er, hvilken kompetanse ansatte har og hvilken foreldregruppe/ barnegruppe barnehagen har.

5.2.2. Kommuneøkonomi

I følge Lov om barnehager har kommunene både tilsynsansvar og veiledningsansvar ovenfor alle barnehager i kommunen. Kommuneøkonomien i Norge er blitt vesentlig dårligere de senere

årene. Dette har gitt utslag på økonomien for både kommunale og private barnehager. Mange kommuner har fjernet det administrative mellomleddet mellom barnehagen og rådmannen, og rådmannens stab mangler barnehagefaglig kompetanse. Det igjen har ført til at det er vanskeligere å få faglig veiledning fra kommunene og mindre koordinering av barnehageaktiviteter lokalt. Dårlig kommuneøkonomi merkes også ved at investeringer og kompetanseheving for de ansatte er redusert. Sametinget merker dette ved at en del barnehager tar kontakt og etterspør midler til innkjøp av utstyr, f.eks. datautstyr. Mange barnehager har heller ikke råd til å delta på Sametingets nettverksmøter og barnehagekonferanser.

5.2.3 Fordeling av særskilt tilskudd til samiske barnehager

Det som også trekkes frem er at mange barnehager utenfor forvaltningsområdet mener at de får for lite midler fra Sametinget. Disse barnehagene mener at de har større utgifter til direkte språkopplæring enn barnehager hvor språket står sterkt. Flere barnehager og kommuner har bedt Sametinget vurdere om det kan finnes en annen fordelingsnøkkel for tilskuddet. De mener at barnehager i områder hvor språket står svakt bør få tildelt mer midler enn barnehagene i Kautokeino og Karasjok. Barnehagene utenfor de to kommunene ønsker økt tilskudd fordi de mener at de har større utgifter for å styrke samisktilbudet i barnehagen når miljøet er norsk og barna ikke hører mye samisk utenfor barnehagen. I tillegg mener flere barnehager at de må drive opplæring, gi støtte og informasjon til foreldre, og stå for ulike arrangementer i det samisk miljøet.

Det er også kommet ønske om å indeksregulere tilskuddet.

5.2.4 Ytre markører

Barnehagene bør ha et samisk preg som er synlig, en ytre markør. Spesielt utemiljøet blir ønsket som viktige markører ettersom mange samiske barnehager ser ut som barnehager flest. Det er ikke mulig å se at det er en samisk barnehage når man ser på barnehagens arkitektur og utelekemiljø. Det enkleste barnehagene gjør, noe som også er praktisk, er å sette opp lavvo, gamme/goahti, luovvi, båt eller lignende som kan synliggjøre at dette er en samisk barnehage. Sametinget mottok i 2004 søknader fra barnehager på prosjektmidler på over kr. 600.000,- til utforming av samiskpreget utemiljø ved barnehagen. Å synliggjøre barnehagen som en samisk institusjon er viktig. Barnehageeiere bør derfor prioritere også det samisk utelekemiljøet. De fleste barnehager har et samisk preg inne i barnehagen, som plakater, samiske utstyr, duodji osv. Mange barnehager har også skilting inne i barnehagen både på samisk og norsk.

5.2.5 Regelverk som hindring i formidling av samisk kultur

Flere barnehager har fått beskjed fra Mattilsynet om at de ikke lenger kan foreta slakting av rein på tradisjonelt vis uten at en veterinær eller en ansatt fra Mattilsynet er tilstede. Noen barnehager har fått muntlige restriksjoner for bearbeiding av kjøtt og blodmat, som for eks. røyking og tørking av kjøtt, tilbereding av blodpølser osv.

Barnehagene kan ikke fritt besøke fjøser de selv ønsker. Dette gjelder både for ku/storfe- og sauefjøs. Selv om bønder vil formidle sine verdier, og vise sine arbeidsmetoder til barn i barnehager, kan dagens regelverk føles som en hindring for dette.

Det har ikke lyktes Sametinget å framskaffe skriftlig dokumentasjon eller regelverk fra Mattilsynet, og Sametinget vil derfor oppfordre barnehager å formidle samisk kultur til barna slik de tidligere har gjort.

6. METODER

6.1 Læring gjennom aktiv deltakelse

Samisk barneoppdragelse var tidligere i stor grad knyttet opp mot læring gjennom arbeid. I Rammeplanen (s. 95) heter det: ”Det pedagogiske tilbudet må organiseres slik at barna tas med i ulike arbeidsprosesser og får delta i kulturell og sosial virksomhet som kommer det enkelte barn, barnehage eller nærmiljø til gode.”

For at barn skal føle en trygg forankring i det samiske samfunnet, arbeider de fleste etter prinsippet om at barn lærer sitt språk og sin kultur gjennom aktiv deltakelse av ulike aktiviteter. Praktisk og trygghetsmessig skal dette passe inn med daglige rutiner i barnehagen. Aktivitetene kan være f.eks. slakting av rein og sau, ivaretagelse av råstoffer til mat og råmaterialer til duodji. Ved at barna får følge med i det de voksne gjør, får de rollemodeller samtidig som de lærer hvordan ting skal gjøres. Dette styrkes ved at de selv også får prøve og delta i arbeidet.

6.2 Språkopplæring

I de samiske barnehagene er det både samiskspråklige, norskspråklige og tospråklige barn. Barnehagene jobber med det samiske språket på ulike måter.

I de samiskspråklige barnehagene/avdelingene brukes kun samisk. Her kan det ofte være enklere å ta vare på språket, beskytte og styrke muligheten for språklig videreutvikling av barna, enn i språkblendede grupper der det kreves mer bevissthet fra de voksnes side.

Det er flere typer tospråklighet, blant annet morsmålstospråklighet der barna lærer samisk og norsk parallelt, og additivt tospråklighet der barna har norsk eller samisk som førstespråk og norsk eller samisk som andrespråk

I tospråklige barnehager/avdelinger hvor det brukes både samisk og norsk, må personalet ta i bruk en rekke strategier, metoder og prinsipper for å bidra til å utvikle en tospråklig bevissthet hos samiske tospråklige barn, slik at de ikke alltid velger bort samisk som kommunikasjonspråk dersom det er norsktalende eller norsk-samisktalende til stede (Øzerk/Juuso, s. 27).

Styrking og utvikling av samisk skjer blant annet ved at:

- de ansatte kun snakker samisk til barna
- barnet hører språket gjennom kommunikasjon med andre barn og voksne
- barna hører språket gjennom eventyr, sagn, teater, joik, sang og ulike aktiviteter, og aktiv bruk av skriftspråk
- de voksne både i barnehage og i andre sammenhenger er gode rollemodeller
- at barna bruker språket på en naturlig måte
- å gi alle barn mulighet til å tilegne seg så mye samisk som mulig før skolestart

Generelt må alle barnehager påse følgende:

- personalet er bevisst sin egen språkbruk
- personalet diskuterer språkproblematikken på personalmøter
- barnehagen samtaler om språkbevissthet på foreldremøter, synliggjør problemene og oppfordrer foreldre til samarbeid
- personalet er konsekvent sin egen språkbruk i dagligtalen
- personalet hjelper hverandre med språkarbeidet

På de stedene hvor samisk er majoritetsspråket, vil den største oppgaven være å jobbe med språkrøkt og bevare ordforrådet/mangfoldet i språket. Det norske språket som er majoritetsspråket, har en enormt utbredelse i det samiske samfunnet og ofte blandes norske ord i det samiske språket.

I tillegg til generelle mål må de ansatte arbeide med å:

- gjøre hverandre oppmerksomme på når de blander norske ord i samisk
- bruke samiske ord i større grad ved temaarbeid

- innføre glemte ord og for eks. bestemme seg for å innføre ett nytt ord i måneden e.l.

Der hvor samisk språk ikke står så sterkt, må barnehagen arbeide enda mer aktivt med språket. Også her må barnehagen samspille med foreldrene, og det må være enighet i personalgruppen om dette. I tillegg til de generelle målene, må barnehagen:

- bruke samisk muntlig hele tiden
- oppmuntre barna til å kun snakke samisk
- skrive alt på samisk. Hvis man må bruke norsk, må man bruke begge språkene
- stadig utvikle barnas ordforråd

I norskspråklige barnehager bør en:

- bruke mange samiske sanger, rim og regler
- ha minst ett rom eller bestemte steder i barnehagen der det brukes kun samisk
- slå av norsksendinger på radio/TV og heller høre på samiskspråklige CD-er
- lage en plan over hvilke ord man skal lære og når
- snakke så mye samisk som mulig med barna, til barna og i barns nærvær

En rimelig grad av språklig bombardering har en viktig læringsfremmende effekt når barna forstår det som blir sagt.

7. KOMPETANSE

Sametinget har ved flere anledninger tatt opp med Barne- og familiedepartementet problemstillinger som det må settes søkelys på, og hvor vi trenger styrking av de økonomiske tiltak. Bl.a. har Sametinget påpekt manglende tiltak for rekruttering, kompetanseheving, pedagogisk materiell, informasjon og forskning.

Veiledning og kompetanseheving for ansatte i samiske barnehager gjennom årlig barnehagekonferanse og nettverkssamlinger er viktige kompetansehevingstiltak som må videreutvikles. Sametinget bruker store ressurser på informasjon, faglig veiledning og holdningsskapende arbeid.

7.1 Personalet

Personalet er den viktigste ressursen i barnehagen. Personalets kompetanse er avgjørende for hva som blir formidlet og vektlagt i barnehagehverdagen. Derfor må de voksne være seg bevisste sin holdning til samisk språk og kultur, og hvordan man formidler dette. Det gjør man ved å være seg bevisst sin rolle kollegialt og overfor foreldre og barn gjennom en kultursensitiv holdning. Om man skal lykkes med å lære barna samisk språk, er det nødvendig å ha samisktalende ansatte i de samiske barnehagene. Det er videre nødvendig at de ansatte i barnehagen har et reflektert forhold til sine egne holdninger overfor samiske barn og foreldre. Ansatte må videre ha kompetanse i de ulike delene i samisk kultur, levesett og samfunnsliv. Dette innebærer ikke at alle skal inneha lik kompetanse på alle områder, men at den samlede kompetansen i barnehagen er på et akseptabelt nivå slik at barnehagen kan formidle samiske emner på en god og tilfredsstillende måte. Det er også viktig at personalet har god kompetanse og kunnskap om lokalkulturen.

7.2 Behov

Det er behov for å utdanne flere førskolelærere med samiskspråklig kompetanse i sør- og lulesamisk språkområde. Det er også stort behov for samisktalende personell i flere kommuner utenfor indre Finnmark. Samiskspråklig kompetanse kan ivaretas av andre enn det pedagogiske personell. Det er derfor behov for etter- og videreutdanningsprogrammer for samiske språkstudier på flere nivåer. Her er også stipendordninger sentrale virkemidler.

Mange barnehager er lokalisert til steder hvor flere kulturer er representert, samtidig som samer i dag også flytter i større grad enn tidligere. Studier i flerkulturell pedagogikk er derfor en måte å tilegne seg kunnskap om hvordan omgås andre kulturer.

Mange samiske barn er en del av en tospråklig familie. Barnehager må derfor ha kompetanse i tospråklig pedagogikk.

For å ivareta samisk kultur og tradisjon, er det videre behov for etter- og videreutdanning i kulturrelaterte emner som skal formidles i barnehagen. Her kan nevnes kunnskap om næringer, duodji, joik, fortellerkunst, mat, samisk historie m.m.

Flere barnehager bør få tilbud om innføringskurs i samisk historie, kultur og samfunnsliv.

Kompetanseheving er først og fremst arbeidsgivers oppgave. Sametinget kan ikke påta seg å stå for kompetanseheving for ulike yrkesgrupper. Det vil likevel være naturlig at konferanser, seminarer og nettverksmøter i Sametingets regi brukes til kompetanseheving for barnehageansatte.

8. LÆREMIDLER

Sametinget tildeler årlig midler til utarbeidelse av læremidler til barnehageområdet. Læremidler som Sametinget bevilger midler til skal så langt som mulig gis ut på nord-, lule- og sørsamisk

For 2005 er det avsatt kr. 800.000 til læremidler til barnehageområdet. I årene 2003 og 2004 var det avsatt kr. 600.000 pr. år, og fra årene 2000 til og med 2002 var det avsatt kr. 200.000 pr. år til læremidler for barnehageområdet. Med disse beløpene til disposisjon sier det seg selv at Sametinget ikke har tilstrekkelig med midler til utarbeidelse av læremidler for barnehageområdet. Hvis en ønsker å bevare og utvikle samisk språk og kultur i alle de samiske områdene må det en raskere og økt utvikling av læremidler, spesielt til språkopplæringen. Sametinget tildeler midler til utvikling av læremidler til forlag og andre produsenter som ferdigstiller produkter, og gir støtte, motiverer og veileder produsenter, forfattere, musikere og andre.

Læremiddelsituasjonene er dårlig for den samiske barnehagesektoren. Dette medfører at barnehageansatte bruker ressurser på å utvikle materiell, noe som kan gå ut over andre aktiviteter. Barnehagene har behov for ulike læremidler. Det finnes i dag en del læremidler, men det er fortsatt et stort behov for ulikt materiell. Det finnes blant annet en del bøker, plakater, kassetter og filmer, men det er fortsatt stor mangel på blant annet faktabøker, lydbøker, fagbøker, dataspill og andre spill. Det finnes få eller ingen fagbøker på samisk eller om samiske tema for de ansatte.

9. SAMETINGETS ARBEIDS- OG SATSINGSOMRÅDER

I ”Strategisk plan for samiske barnehager 2002-2005” heter det at Sametinget i denne perioden vil satse mer på informasjon til barnehager og kommuner med samiske barnehager og kommuner som har samiske barn i norske barnehager.

Fra 2001 til 2004 har barnehager med samiske barn økt fra 46 til 65. Denne økningen gir Sametinget en større arbeidsmengde, og et større ansvar for oppfølging av samiske barn slik at de tilbud som gis kvalitetssikres.

9.1 Nettverksbygging

Sametinget har igangsatt ulike nettverk. Styrere i barnehagene innenfor forvaltningsområdet for samisk språk har dannet et nettverk, likeså styrerne utenfor forvaltningsområdet.

Språkmedarbeidere har eget nettverk, og nytt fra i år er et eget nettverk for menn i barnehagen.

Målet med disse nettverkene er erfaringsutveksling og kompetanseheving. Nettverkene blir en viktig møteplass hvor faglige spørsmål blir diskutert. Nettverkene er en del av barnehagenes kompetanseheving.

9.2 Barnehagekonferanser

Sametinget arrangerer i samarbeid med fylkesmennene i Finnmark og Troms årlige barnehagekonferanser. Tema under konferansene har blant annet vært språk, tospråklighet, barneoppdragelse, likestilling, lek, duodji og joik/musikk. Det har vært stor interesse for disse konferansene. Det er årlig deltakelse av over 100 barnehageansatte fra hele landet, og det har også vært deltakere fra finsk og svensk side. Barnehagekonferansene er en del av Sametingets kompetansehevingstiltak.

I 2004 arrangerte Sametinget i samarbeid med Samisk høyskole og Sametinget i Finland den første nordiske oppvekstkonferansen. Her var det deltakere fra Norge, Sverige, Finland og Russland. Vi fikk informasjon om de fire landenes barnehagesektorer og om hvilke utfordringer de har i sin hverdag. Målet med konferansen var å skape en møteplass for ulike aktører innen barns oppvekstmiljø i Sápmi. Under konferansen var det blant annet erfaringsutveksling og ulike forelesninger om barneoppdragelse.

9.3 Barnehagetidsskrift

Sametinget utgir Barnehagetidsskriftet ”Stullán”. I hvert nummer er det en hovedartikkel med ulike tema i tillegg til informasjon fra Sametinget og informasjon om ulike prosjekter i barnehagene og andre aktuelle saker. Tidsskriftet utkommer to ganger i året.

9.4 Sámi oahpponeahhta/Samisk læringsnett – www.oahpponeahhta.no

Samisk læringsnett er et nettsted for opplæring, og er en informasjonskilde og en ressurs for barnehager, skoler og foreldre. På nettstedet finnes aktuell informasjon fra Sametinget, læringsressurser og snarveier til andre aktuelle nettsteder.

Samisk læringsnett er et samarbeid mellom Sametinget og Utdanningsdirektoratet.

9.5 Veiledning

Sametinget får ulike spørsmål og problemstillinger fra barnehager, foreldre, barnehageeiere, studenter og andre. Så langt det er mulig, gir vi veiledning og råd i spørsmål som dukker opp. Spørsmålene dreier seg blant annet om tilskudd, språkopplæring, læremidler og spørsmål om veiledning til barnehagepersonale.

Sametinget har merket seg et stort behov for veiledning fra barnehagene, men har dessverre ikke hatt kapasitet til å utføre dette i tråd med forventningene.

9.6 Samarbeid

Sametinget har mange samarbeidspartnere slik som Barne- og familiedepartementet, aktuelle fylkesmannembeter, kommuner og barnehageeiere og selvsagt barnehager, foreldre, og andre enkeltpersoner.

I strategisk plan for samiske barnehager er det nevnt at Sametinget også samarbeider med Samisk høgskole om kompetanseheving. Vi har samarbeidet med høgskolen i enkeltsaker så som nordisk oppvekstkonferanse, rekruttering og stipend til førskolelærere. Samarbeidet kan forbedres, og Sametinget ønsker å prioritere et slikt samarbeid i fremtiden.

Sametinget samarbeider også med samisk spesialpedagogisk støtte (SEAD).

10. UTFORDRINGER

En utfordring er at storsamfunnet ikke inkluderer nok det samiske som en del av fellesskapet. Det samiske samfunnet blir ofte sett på som noe som bare berører oss samer. Det er noe som de norske ikke behøver å interessere seg for, og kunne noe om. Dette bidrar lett til å skape liten forståelse for hverandres kultur. Noe annet er at den samiske og norske kulturen har mange likheter. Dette skaper til tider et syn der man overser ulikhetene og dermed de ulike behovene. Ettersom de norske er i majoritet, defineres behov utifra deres ståsted, for både seg selv og for oss samer. Dette kan igjen skape misnøye og at samer ikke respektere det norske flertallets avgjørelser da det ikke er bygget på det samiske samfunnets behov. Ettersom det samiske samfunnet er så mangfoldig, er det en stor utfordring å kunne møte den enkelte familie og deres barn på det nivå de behøver. Samtidig skal man ta utgangspunkt i grunnelementene i den samiske kulturen både lokalt og helhetlig. Dette skal ikke oppleves som verken fremmedgjøring og skal ikke være en usynliggjøring av en kultur, men skal medføre at det enkelte barn vokser opp som noe genuint, med sin identitet – en samisk identitet.

Derfor ligger utfordringene først og fremst hos oss voksne som jobber med barn – der vi må bestrebe oss på en kulturell relativ holdning ved å akseptere de systematiske forskjeller som finnes i det som barn og voksne erverver seg gjennom sosialisering og ved å være medlemmer i et samfunn. På den måten kan man oppleve en aksept av sin samiske identitet og utvikle den til å bli enda sterkere ettersom identiteten ikke er noe vi har eller får i vuggegave, men utvikler så lenge vi lever.

Barn er av natur mer åpne for forskjeller. Derfor er barnehagen og dens innhold av stor betydning for å bygge bro mellom kulturer samtidig som man ivaretar det genuine i kulturene. På den måten kan man øke innsikten til den oppvoksende slekt for å mestre en verden i endring.

Det samiske språket er lettere å tilegne seg i dag enn det var for de som er i femtiårene eller eldre. Årsaken til dette er at hvert enkelt individ har en individuell rett til å lære sitt språk fra de er i skolepliktig alder. Utfordringene ligger i å tilrettelegge mulighetene for læring gjennom kompetanse og bedret økonomi i barnehage og for foreldre/nærmiljø, slik at barn uansett alder får et språkmiljø godt nok til å utvikle et funksjonelt samisk språk.

11. TILTAK

11.1 Sametingets politikk

Sametinget mener at barnehager for samiske barn har stor betydning for samisk språkutvikling og for samiske barns oppvekst generelt.

Barnehagen skal styrke og utvikle samiske barns språk og kultur, og bidra til revitalisering og vitalisering av samisk språk. Barnehagen skal bidra til at samiske barn kan utvikle sin samiske identitet og få trygghet og glede i forhold til sin egen kultur og sitt eget språk.

11.2 Tilskuddsordninger

Sametinget administrerer i dag ulike tilskuddsordninger.

Sametinget tildeler midler til særskilt tilskudd til samiske barnehager, tilskudd til samiskopplæring for enkeltbarn i barnehage, midler til prosjekter og utviklingsarbeid i barnehagen, og midler til læremiddelutvikling.

Sametinget vedtok 26. november 2004 nye retningslinjer for tilskudd til barnehager. Kriterier for å få tilskudd er at barnehagen har vedtektsfestet at dens virksomhet bygger på samisk språk og kultur. Det skilles ikke mellom samiske barn og norske barn. Den enkelte barnehage må selv definere om de søker for alle barn i barnehagen under kategorien samiske barn, eller om man søker særskilt for samiske barn. De fleste barnehager søker for hele barnegruppen, uavhengig av etnisitet. De barnehager som bare har en eller to samiskspråklige avdelinger søker som hovedregel for de samiske avdelingene. Det bør vurderes om Sametinget skal revidere retningslinjeene hvor man vurderer gradering av tilskuddet utifra ulike forhold. Dagens retningslinjer stiller ikke krav om at barnet eller barnets foreldre skal være samisktalende for at barnehagen skal oppnå tilskudd. Dette er også et moment som bør vurderes i fremtiden, uten at

man på det nåværende tidspunkt vil anbefale at dette realiseres. Forutsatt at barnehagen oppfyller kriterier for tilskudd, gir dagens ordning likt kronebeløp til alle samiske barnehager uavhengig av hvor de er lokalisert.

Sametinget bør i neste valgperiode evaluere tilskuddsordningen i sin helhet.

11.3 Forskning

I Sametingsplanen 2002-2005 heter det at Sametinget flere ganger har påpekt behovet for igangsetting av større forskningsprogram for oppbygging og utvikling av samisk høgere utdanning og forskning.

Det må avsettes midler til forskning innen barnehageområdet og til forskning av samiske barns oppvekstvilkår da det nesten ikke eksisterer forskning på dette området. For å kunne dokumentere tiltak, behov og utfordringer er det høyst nødvendig at forskning på det samisk barnehageområdet blir igangsatt. Både Stortingsmelding nr.55 (2000-2001) *Om samepolitikk*, Stortingsmelding 34 (2001-2002) *Kvalitetsreformen Om høyere samisk utdanning og forskning* og Stortingsmelding 20 (2004-2005) *Vilje til forskning* legger opp til at samisk forskning skal prioriteres.

Sametinget har oppfordret departementet til å opprette forskningsstipender og stipendiatstilling for forskning på samiske barn, barnehager og oppvekstvilkår.

11.4 Informasjon og veiledning

Sametinget vil fortsatt bruke store ressurser på informasjon, veiledning og holdningsskapende arbeid. Hvis man skal nå fram til alle deler av samfunnet, er det påkrevd at flere offentlige instanser, institusjoner og organisasjoner også bruker ressurser på dette området. Lokalt er det viktig at kommuner og barnehageeiere er villige til å gi tilbud til samiske barn basert på barnas språk, kultur og identitet.

11.5 Stipend

Det er nødvendig å følge opp tiltak for å rekruttere samisktalende ansatte til samiske barnehager. Som rekrutteringstiltak må det opprettes stipend til både studenter som tar førskolelærerutdanning og også studiehjemler til ansatte i barnehager som tar etter- eller videreutdanning i samisk språk. Sametinget har i 2005 avsatt midler til stipend til høgere utdanning. Dette alene er ikke nok for å komme på et akseptabelt nivå når det gjelder rekruttering av samisktalende personell til barnehager. Regjeringen sier i St.meld. nr 55 (2000-2001) *Om Samepolitikk at "Barne- og familiedepartementet vil, i samarbeid med Sametinget utrede spørsmål om stipend for studenter som tar samisk*

førskolelærerutdanning”, og videre at regjeringen vil utrede behovet for etter – og videreutdanningstiltak på barnehagesektoren. Stortingsmelding 34 (2001-2002) *Kvalitetsreformen Om høyere samiske utdanning og forskning* skisserer bl.a. følgende tiltak: ”Barne- og familiedepartementet vil i samarbeid med Sametinget utrede spørsmålet om en særskilt stipendordning for studenter som tar førskolelærerutdanning ved Samisk høyskole”.

11.6 Prioriterte tiltak

Sametinget vil prioritere:

- stipend
- rekruttering – spesielt til utvalgte områder
- læremidler til bruk i språkopplæringen
- veiledning
- prosjektstøtte til utelekemiljøet, jfr. pkt. 5.2.3
- videreføre konferanser og nettverk
- informasjon
- holdningsskapende arbeid
- evaluere tilskuddsordningen

12. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

For å gjennomføre prioriterte tiltak, har Sametinget behov for et godt og nært samarbeid med barnehagene, samiske foreldre, aktuelle departementer, aktuelle fylkesmenn, kommuner, barnehageeiere, samiske institusjoner og den samiske befolkningen forøvrig.

Det er behov for økt satsing fra sentrale myndigheter for å bedre samiske barns oppvekstvilkår og økte midler til Sametinget gjennom årlige bevilgninger over statsbudsjettet.

LITTERATURLISTE

Barne- og familiedepartementet (1997): Rammeplan for barnehagen

Barne- og familiedepartementet: Lov om barnehager

Barne- og familiedepartementet og Sametinget (2003): Samisk oppvekst. Om tilbud til samiske barn og ungdom.

Dunfjeld, G. (2004): Pedagogisk Psykologisk Tjeneste i en flerkulturell kontekst I: Tronvoll, I. M.,

Moe, A. og Henriksen, J. E. (red): Hjelp i kontekst. Praksis, refleksjon og forskning. Idut

Kommunal- og regionaldepartementet: St.meld.nr.35 (2000-2001) Om samepolitikk.

Kommunal – og regionaldepartementet: St.meld. nr. 33 (2001-2002) Om samepolitikk – tilleggsmelding

Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven)

Sametinget (2001): Strategisk plan for samiske barnehager 2002-2005. Barnelærdommen er evig kunnskap

Sametinget (2002): Sametingsplanen 2002-2005

Sametingsrådet melding om samisk språk (2004): Samisk er tøft!

Utdannings- og forskningsdepartementet: St.meld.nr. 34 (2001-2002) Kvalitetsreformen Om høyere samisk utdanning og forskning

Utdannings- og forskningsdepartementet: St.meld.nr.30 (2003-2004). Kultur for læring.

Øzerk, K.Z og Juuso, R (1999): Pedagogisk idebok for tospråklige barnehager. Samisk utdanningsråd